

URTX

U

**NS PERGAMINS DE L'ARXIU
HISTÒRIC DE TARRAGONA I L'URGELL**

Daniel Piñol Alabart

UNS PERGAMINS DE L'ARXIU HISTÒRIC DE TARRAGONA I L'URGELL

Comunicació

**Daniel
Piñol Alabart**

Universitat Rovira i Virgili

A l'Arxiu Històric de Tarragona es conserva un important conjunt de pergamins corresponent al fons notarial de Santa Coloma de Queralt.¹ És una col·lecció factícia procedent d'aquesta població de la Baixa Segarra però, es fan referències als llocs pertanyents a la baronia de Queralt i a les altres possessions d'aquests senyors. Així apareixen amb freqüència els noms de Torredembarra, Montargull, Aguiló, Rauric, etc.

El volum total de pergamins és notable -sobrepasa lleugerament el miler, segons una primera aproximació- abastant des de l'any 1247 fins a mitjan segle XVIII, i el seu origen és divers. Part d'ells provenen de la pròpia activitat notarial de la Comunitat de Preveres de Santa Coloma de Queralt. Molts d'altres estan relacionats directament amb les activitats dels Queralt. No obstant, cal dir que tots ells, d'una o altra forma, tenen alguna cosa a veure amb la baronia i amb els seus territoris, amb les seves possessions, drets, jurisdiccions, vendes de censals, transaccions econòmiques o traspassos patrimonials, etc.

Seguint amb aquesta tònica, descobrim que en algunes dades que aporten fan referència expressa a Santa Coloma de Queralt, ja sigui pels atorgants de l'instrument, per l'objecte que es traspasa (una casa, un terreny...), pel notari que valida o per ser la parròquia local la beneficiada d'un llegat testamentari d'algún foraster.² Són dades directes encara que l'instrument hagi estat atorgat fora de la vila.

Entre tots els pergamins que portem catalogats fins ara, n'hem localitzat uns quants que tenen una vinculació directa amb l'Urgell que ens donen alguna dada sobre Tàrrrega i la seva rodalia. No obstant, són documents que estan també relacionats amb Santa Coloma de Queralt, i la seva presència en aquest fons està plenament justificada ja sigui, com dèiem més

amunt, per ser allí on es redacta el document, o perquè alguna de les parts compareixents té algun lligam personal o institucional amb la baronia de Queralt.

Les dades que ens aporten són poques, en general. Per a dur una bona recerca històrica caldria completar-ho amb altres fonts i amb informació bibliogràfica, però no és ara el moment ni tenim l'espai suficient per a fer-ho. En tot cas, posem a l'abast dels investigadors aquests documents, dels quals en presentem unes breus regestes a manera d'apèndix documental.

Els situem entre finals del segle XIV i principis del segle XVI, i de tots ells en sabem prou bé la datació. El seu estat de conservació, en general, és força òptim. Malgrat tot, hi ha algun pergami en què les taques d'humitat no deixen llegir del tot el text i un d'aquests, a més, està partit en dos, la qual cosa dificulta també la correcta lectura del contingut.³

La importància d'aquests pergamins rau, tal vegada, en el fet de donar-nos notícies complementàries sobre la vida econòmica i social de l'Urgell en el període cronològic que apuntàvem abans. Així, tenim censals, una venda de blat, un trasllat de clàusules testamentàries, el pagament d'un deute, la institució d'un aniversari, etc. A tall d'exemple, relacionat amb aquests aspectes, assenyalem els pergamins 445 i 447 (regestes 1 i 2) en què es parla d'un censal que fa cada any la universitat de Tàrrrega a Bernat Gorovardes, prevere natural de Santa Coloma de Queralt i rector de Santa Perpètua.⁴ És clar el motiu de la presència dins del fons de pergamins que cataloguem d'aquests dos, directament lligats a Tàrrrega. Però a més, aquests dos documents ens donen un llistat important de persones habitants a la capital de l'Urgell, membres de la universitat, que compareixen en l'acte validat en el document. No

obstant, cal dir que hi compareixen a través d'un procurador.⁵ Igualment, aquests dos instruments notariais ens posen en contacte amb el món del règim municipal a la Baixa Edat Mitjana i amb la qüestió del crèdit.⁶ En definitiva, tot el conjunt ens dona dades diverses sobre alguns aspectes de la vida a Tàrrrega que poden ajudar a complementar treballs i estudis historiogràfics sobre el municipi, la vida econòmica, el notariat, etc. Vegem-ne les registres.

1-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 12, calaix 4, carp. 6, n. 445⁷
1389, novembre, 5. Santa Coloma de Queralt.

Carta de 500 sous censals que la universitat de Tàrrrega fa cada any per Sant Martí a Bernat Gorovardes, prevere de Santa Coloma de Queralt. Al darrera diu que va ser redimit l'any 1520.

Notari: Jaume de Cortadelles, notari públic de Santa Coloma per autoritat reial i per tota la terra del senyor rei.⁸

2-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 12, calaix 4, carpeta 6, n. 447
1389, novembre, 6. Lleida

Compareixen davant del lloctinent de l'oficial de Lleida, Domènec d'Ossó, per una part Bernat de Goronardes, prevere i rector de la parròquia de Santa Perpètua, natural de Sta. Coloma, comprador del censal segons consta en l'instrument públic atorgat el dia 15 de desembre de 1387 a Tàrrrega. En nom seu, i com a procurador, compareix Ramon Pellicer, prevere beneficiat de la Seu de Lleida. De l'altra part compareix Joan Çasala, habitant de Tàrrrega, síndic i procurador de Bartomeu Folch, procurador de la universitat de Tàrrrega.. El censal el ven la universitat al prevere Bernat de Goronardes pel preu de 8.000 sous i una pensió anual de 500 sous. La sentència condemna la universitat a pagar la pensió anual tal com havia quedat estipulat.

Notari: Pere de Nadal, notari públic de Lleida per autoritat reial i per tota la dominació del senyor rei. Regeix també l'escrivania de l'oficialat de Lleida per autoritat del bisbe Guerau.⁹

3-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 12, calaix 1, carp. 17, n.339.
1402, febrer, 10. Trasllat el 1402, -, 16.¹⁰ Tàrrrega..

Trasllat d'algunes clàusules del testament de Pere Gomar, de Tàrrrega, en què es regula la

successió del seu patrimoni i nomena hereu universal.

Notari: Bernat (...), notari de Tàrrrega per autoritat reial.

4-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 12, calaix 1, carp. 17, n. 218.
1424, desembre, 4. Tàrrrega.

Francesc Becart, pagès de Tàrrrega, i la seva muller Blanquina, venen una quartera de blat a Jaume Barberà, també pagès del mateix lloc, pel preu de 70 sous. Hi ha l'instrument de venda i l'època de rebuda.

Notari: Ponç Martorell, notari públic de Tàrrrega per autoritat reial.

5-AHT, Perg. Santa Coloma, Calaixera 12, calaix 2, carpeta 10, n. 176
1435, gener, 5. Manresa

Ramon Menescal de Tremp confirma a la seva muller Constança que aquella compra¹¹ que va fer a Francesca, muller del difunt Galceran de Riudor,¹² de Tàrrrega, pel preu de 25 lliures, d'un tros de terra, part de camp i part de vinya, anomenat 'Lo Prat', i situat al costat de la muralla de Tàrrrega, va ser feta per raó dels béns parafernals.¹³

Notari: Francesc Joan de Gamissans, notari públic de Manresa per autoritat del preposít de la ciutat.¹⁴

6-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 12, calaix 2, carp.10, n. 40¹⁵
1435, gener, 5. Manresa.

Francesca, muller del difunt Galceran de Riudor, de Tàrrrega, juntament amb la seva filla Margarida i amb el seu marit Berenguer Ciyar, de Manresa, reconeix a Constança, muller de Ramon Menescal de Tremp, que aquelles 25 lliures que el dit Ramon Menescal confessa haver-los-hi lliurat, tal com consta en un instrument públic, són per raó de la venda que li han fet d'un tros de terra, meitat camp i meitat vinya, anomenat 'Lo Prat' i situat al costat de la muralla de la vila de Tàrrrega. Ramon Menescal va comprar el terreny per als béns parafernals.

Notari: Francesc Joan de Gamissans, notari públic de Manresa per autoritat del preposít de la ciutat.

7-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 11, calaix 4, carpeta 24, n. 187.

1438, desembre, 19. Tàrrega.

Joan Espigoll, mercader de Tàrrega, rep 20 florins d'or d'Aragó de part de Pere Vidal, a compte d'aquells 40 florins que devia per raó de la venda d'una mula de pèl castany efectuada el dia 3 de març de 1436.

Notari: Bernat de Comalets, veí d'Igualada, notari públic per tota la terra i dominació del rei d'Aragó.

8-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 12, Calaix 1, Carp.17, n.44
1484, desembre, 2. Tàrrega.

Pere Barberà, pagès, la seva muller Aldonça i el seu fill Bartomeu, habitants de Tàrrega, reconeixen a Mateu Serra, habitant de Bellmunt, que els ha pagat 30 lliures per raó de l'establiment que li fan a l'heretat que tenen al lloc de Cant de Bordell per Nicolau Rosanes, beneficiat del benefici de Sant Llorenç a Santa Coloma de Queralt

Notari: Francesc Palau, habitant de Tàrrega i notari públic de la vila per autoritat reial.

9-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 11, Calaix 2, carp. 27, sense numeració.
1493, maig, 25, Tàrrega.

Caterina, muller del difunt Joan Prunera, burgès i mercader de Tàrrega, crea dos aniversaris per a la salvació de l'ànima del seu marit i dels seus sogres, i també per a major glòria de Déu, de la Verge Maria i tota la Cort Celestial. Un aniversari a l'església de Santa Coloma de Queralt i l'altre a la de Conesa, d'on era natural el seu difunt marit.

Notari: Ramon Berenguer, clergue de Santa Coloma de Queralt.

10-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 11, Calaix 4, carp. 21, n.584
1505, IV, 15, Guimerà.

Joan de Malasang, batlle de la Pobla de Farran, Pere Piquer, jurat, Jaume Ribot, Pere Vermell, tots en nom de la universitat de la Pobla de Farran, venen un censal als preveres Bernat Farrer i Gili Verd, de la Comunitat de Preveres de Sta. Coloma de Queralt, pel preu de 15 lliures i una pensió anual de 15 sous.

Notari: Francesc Torroja, prevere i regent de l'escrivania en absència del notari i vicari Francesc Massagué, que té l'escrivania de l'església de Guimerà pel senyor rector Domènec Guillem Martí.

11-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 11, Calaix 4, carp. 21, n. 121.
1515, agost, 4. Tàrrega.

Joan Ponç, apotecari de Tàrrega, i el seu fill, el notari Francesc Ponç, reconeixen haver rebut 18 lliures de part de Joan Cervera i Lluís Queralt, preveres i priors de la confraria de Sant Nicolau de l'església de Santa Coloma de Queralt, i també de part de Ramon Igualada, jurat en cap de Santa Coloma, tots ells administradors i marmessors del testament de Joan Ballester i de la seva muller Isabel. En nom dels complidors de la darrera voluntat dels dos difunts compareix Bartomeu Beramon, rector de la parròquia de l'Ametlla, que fa entrega de les 18 lliures a compte d'aquelles 25 lliures que la difunta Isabel va llegar en el seu testament a Pere Ponç, difunt, germà del dit Joan Ponç. Les 7 lliures restants queden perdonades i s'eximeix del seu pagament a tots els successors dels testadors i també als seus marmessors.¹⁶

Notari: Guillem Joan Palau, notari públic de Tàrrega per autoritat reial i apostòlica.

12-AHT, Perg. Sta. Coloma, Calaixera 11, Calaix 4, Carpeta 21, n.8.
1520, setembre, 3. La Pobla de Farran, al terme de Guimerà.

Joan de Malasang i la seva muller Caterina, juntament amb Miquel Farran i la seva muller Francina, de la Pobla de Farran, i també Jaume Malasang i la seva muller Isabel, de Passanant, reben 17 lliures d'un censal que venen als administradors de la confraria de Sant Nicolau, de Santa Coloma de Queralt, fundada pel mercader colomí Gili Verderó.

Notari: Bartomeu Noet, prevere de la diòcesi de Tarragona.

Notes

1- Josefina CUBELLS: *Arxiu Històric de Tarragona. Guia dels Arxius Històrics de Catalunya*, Barcelona, 1988, pp. 56-57.

2- Juntament amb la Dra. Montserrat Sanmartí i Roset, professora titular de Paleografia a la Universitat Rovira i Virgili, estem duent a terme la catalogació d'aquesta sèrie de pergamins. En la fitxa anotem la descripció física del pergami i la data, el notari validador de l'instrument i fem una petita regesta del contingut. Això ens permet tenir a mà unes dades que faciliten poder conèixer l'origen del document i veure quin és l'àmbit territorial que abasta tot el conjunt documental, àmbit que, pensem, té una certa unitat i hi ha una raó de ser al darrera d'aquesta col.lecció factícia.

3- És el n. 339 (regesta n.3). Es tracta d'un trasllat del qual podem llegir bé la data de redacció del document original però no el dia concret d'expedició de la còpia. És l'únic instrument en el que no hem pogut esbrinar correctament la datació fet que, per altra banda, no desmereix interès per part de l'historiador. Tampoc no podem llegir el cognom del notari ni la gran majoria de clàusules objecte del trasllat.

4- SEGURA I VALLS, Joan: *Història de Santa Coloma de Queralt*, Aj.Santa Coloma, 1984, pp.290-293. Segura dona diverses notícies relacionades amb aquest clergue colomí, de les que destaquem el testament i l'inventari dels seus béns.

5- La nòmina apareix en els dos pergamins, encara que amb un ordre diferent. Pensem que la llista aporta dades sobre una part de les persones que habiten Tàrraga a finals del segle XIV, informació que caldria completar o contrastar amb fonts estrictament demogràfiques. El llistat, extret en aquest cas del pergami n.445, és la següent: Miquel Folguet, Guillem Esteve, Francesc de Llorenç, Berenguer de Cirerols, *pectiariorum dicte ville Tarrege*, Bernat Serres, Ramon Folch, Arnau Morató, Andreu Corbella, Bernat Ferran, *maioris dierum*, Tomàs Novell, Bernat Ferran, fill del difunt Arnau Ferran, Bernat Toldrà, notari, Ferrer de Jorba, Guillem Andreu de Belloch, Ramon Mut, Guillem Calcines, Martí Sanxis, Bernat Calderó, Bonanat Castellar, *maiori dierum*, Jaume Altell, Pere Comes, Ramon Ribó, Bonanat Castellar, *maiore dierum*, Galcerà Aguiló, Pere Amenós, Berenguer Julià, Bernat de Muscle, Francesc de Cirerols, Bernat d'en Bru, Pere Carnicer, Bartomeu de Rufaca, Simó Cavet, Ramon Barba, Bernat Oller, Pere Company, notari, Andreu Borràs, Jaume Talladell, Guillem Ramon Aguiló, Arnau d'Oliola, àlias Artau, Ponç de Gavalons, Pere de Claret, notari, Pere de Sales, Berenguer Solsona, *agricultoris*, Jaume Valerna, Ramon Mulner, notari, Simó de Camarasa, Ramón Çasala, Joan Çasala, Arnau Càmara, Pere de Manresa, notari, Guillem Passades, Jaume Morell, Antoni Balcebre, paraire, Jaume Pedrol, Ferran de la Mata, Mateu Segueria, *maiori dierum, carnificis*, Guillem Plana, Berenguer Vilar, Joan de Mallorca, Ponç Magre, Bartomeu de Besora, fabri, Guillem d'Armanyachs, peller, Guillem Estadella, cuirater, Miquel de Monederes, Ramon des Quer, teixidor, Pere de Capdevila, Jaume Salitera, teixidor, Bernat Ferrer, Arnau Fonoll, fuster, Bernat Vidal, Pere de Pau, Bernat Pastor, Ramon del Bosch, Domènec Calaf, Guillem Sester, sastre, Bernat Corber, Arnau Bonet, Ramon les Eres, Pere Gruer, Bernat de Puigmolar, Pere de Segueria, notari, Joan Joaba, Ponç Falcó,

Bartomeu Pont, Miquel Massana, Pere Serra, Ramon ses Cases, Berenguer Mulner, Simón Canut, notari, Ramon Salvador, Francesc Jornet, teixidor, Pere Vidal, Guillem Mas, Bernat Rossell, Pere Çasala, Vicenç Espanyol, Ramon Conesa, Francesc Cervera, Jaume Sala, Pere Calderó, Ramon de l'Espona, Pere Seguer, Bernat Sala, Ramon de Granyenella, Ramon Perpunter, Ramon de Portapà, Berenguer Busquet, Berenguer Moià, Joan Calderó, Bernat Mida i Guillem Arnau, tots ells habitants de Tàrraga.

6- Destaquem només dos treballs que poden introduir-nos en aquests temes. RIBALTA, Jaume; TURULL, Max: *Alguns aspectes del règim municipal de Tàrraga i Cervera al segle XIV*, Publicacions del Grup de Recerques de les Terres de Ponent, Tàrraga, 1987. SABATÉ, Flocel: *Fiscalitat i feudalisme (Tàrraga, 1329: Recompte i reestructuració)*, R.Dalmau (Episodis de la Història, 282), Barcelona, 1991.

7- Tant la numeració que presentem per a cada pergami com la signatura són provisionals i corresponen a l'actual forma d'inventari del fons. Dins del procés de catalogació preveiem també la fixació d'unes noves signatures topogràfiques.

8- Està relacionat directament amb el pergami següent, regesta n.2.

9- Un altre sistema de validació del document, a part de la signatura del notari, és el segell de cera vermella que penja d'una cinta de fil groc i vermell.

10- No podem llegir correctament la data de trasllat. Vegeu la nota n. 3.

11- L'acte de compra-venda consta en un instrument públic validat el dia 10 de setembre de 1433.

12- Juntament amb Francesca van fer la venda la seva filla Margarida i el seu marit Berenguer Ciyar, de Manresa.

13- Ramon Menescal diu que el tros de terra s'ha de sembrar i s'hi ha de plantar vinya, però les despeses corren a càrrec de Constança, *...de dicta peccunia vestra propria...* En el document, a més, s'emplaça a Constança a acudir a judici per a solucionar el problema plantejat arrel de la veritable propietat del terreny. Sembla que hi ha una qüestió relacionada amb el traspàs d'aquest tros de terra en què hi té alguna cosa a veure el prevere Pere Vidal, de Santa Coloma, oncle de Constança. El pergami presenta algunes taques d'humitat que impedeixen de llegir correctament alguna de les parts del document.

14- Tant en aquest pergami com en el següent, els noms dels testimonis són els mateixos: Nicolau Vidal, teixidor, i Pere Ciyar, sastre, tots dos de Manresa. Aquesta dada ens ajuda a confirmar, encara que no d'una forma rotunda, que els dos documents s'han atorgat a la ciutat del Bages el mateix dia. En el pergami n. 40 tenim la dificultat de les taques d'humitat que fan dubtosa la lectura de la datació, inconvenient que podem suplir amb l'aportació dels noms dels testimonis, que són els mateixos per a ambdós instruments.

15- Aquest pergami està directament relacionat amb l'anterior, a banda de què ambdós porten la mateixa data, pel tema que tracten i perquè les parts compareixents són les mateixes.

16- Compareixen com a testimonis Bonanat Lledó, sastre, i Antoni Massana, *calcaterius*, habitants de la vila de Tàrraga.

